

SLUTRAPPORT

Rapporten har sammanställts av Per Nilsson,
projektledare, Östergötlands museum

HÅLLBART KULTURARV

– ETT METODPROJEKT, ÅR 1-3

SLUTRAPPORT HÅLLBART KULTURARV

– ETT METODPROJEKT, ÅR 1-3

Innehåll

Bakgrund till projektet	2
Syfte och mål	3
Genomförande	3
Projektorganisation och projektledning	3
Projektets aktiviteter	4
År 1	4
År 2	5
År 3	5
Pilotkommuner – Finspång och Boxholm	5
Resor och samverkan	7
Konferenser, seminarier och fortbildning	7
Workshops	8
Konferens – Hållbart gemensamt– samverkan för ett hållbart kulturarv i Östergötland	9
Kommunikation	12
Måluppfyllelse	12
Effektmål	12
Projektmål	13
Tids- och kostnads mål	14
Resultat och erfarenheter	14
En ny regional samverkansform	15
Gemensam reflektion från projektets styrgrupp	16
Att ta med sig i framtiden	16
Bilaga 1. Konferensprogram	18

Omslagsbild: Paneldiskussion med styrgrupp, föreläsare och moderator vid projektets konferens Hållbart gemensamt. Från vänster Patrik Björklund, Länsstyrelsen Östergötland, Maria Nordensten, Västerviks museum, Klas Grinell, Göteborgs stad, Markus Lindberg, Vadstena kommun, Petra Nordin och Rikard Åslund, Region Östergötland, Olof Hermelin, Östergötlands museum och Maria Brusman, Region Östergötland.
Foto Per Nilsson.

BAKGRUND TILL PROJEKTET

Region Östergötland har varit projektägare för det 3-åriga projektet *Hållbart Kulturarv – ett metodprojekt*, som pågick mellan 1 september 2020 – 29 februari 2024. Hållbart Kulturarv var ett samarbetsprojekt mellan Region Östergötland, Länsstyrelsen Östergötland och Östergötlands museum. Projektet finansierades med medel från Kulturrådet, varav ett år i taget samt med ekonomiska egeninsatser från Region Östergötland och Länsstyrelsen Östergötland. Samtliga aktörer bidrog med arbetstid.

Region Östergötland har ansvar att samordna den Regionala kulturplanen och utvecklingsarbetet runt kultursamverkansmodellen och dess aktörer. Kulturarvet är ett av flera områden som ingår i modellen. Regionens roll i frågor som rör regional utveckling handlar i första hand om att samordna aktörer, men även att ge fördjupad kunskap som främjar Östergötlands utveckling. Inom kulturområdet görs detta genom en rad nätverk med bland andra kulturskapare, kulturverksamheter, civilsamhälle och kommuner. Relationen med myndigheter inom kultursektorn är givetvis också av största betydelse, och inte minst gäller det samverkan med länsstyrelsen i vårt län. Före projektet hade Region Östergötland, Länsstyrelsen i Östergötland och Östergötlands museum påbörjat arbetet med utbildning och dialog i Agenda 2030 för kulturmiljö- och museisektorn, länets kommuner, samhälls- miljö- och naturförvaltare i länet. De kunskapsställen hade ägt rum som separata konferenser och inom ramen för den regionala plattformen "Kulturarv Östergötland". Tidigare har det även funnits en form av kontinuerliga dialoger utifrån och kring respektive roller och mandat mellan Länsstyrelsen och

Region Östergötland, gällande kulturmiljö och kulturarv för att se hur de två organisationerna kompletterade varandra i dialogen med länets kulturarvsaktörer.

Kulturarv med dess berättelser och historier utgör en resurs för tillväxt, entreprenörskap, nyföretagande, social inkludering, gestaltad livsmiljö och utvecklande av intressanta besöksdestinationer, inte minst för ett stärkt lokalsamhälle. Men hur kunde vi arbeta med detta på ett hållbart, framåtriktat sätt? I arbetet med kulturplanen för 2020 - 2023 har det framkommit att kommunerna önskar ett utökat arbete kring kulturarvet som resurs. Med detta som grund formulerades projektet som ett metodprojekt, för att tydliggöra framtida roller och samverkansstrukturer mellan de tre regionala aktörerna och mellan den regionala och kommunala nivån. Avsikten var också att hållbarhetsfrågor kopplade till kulturarvsområdet skulle kunna utvecklas mer än inom idag existerande nätverk, kontakter och separata projekt. Det fanns också en önskan att stimulera utbyten med andra regioner och att på ett mer aktivt sätt utgöra en del av den nationella diskussionen kring frågor om kulturarv och hållbarhet.

Det gemensamma målet i projektet Hållbart Kulturarv har med detta som bakgrund varit att finna utvecklade arbetsmetoder för att understryka kulturarvets självklarhet som givande resurs för hållbar regional utveckling. Detta med ett särskilt fokus mot länets kommuner.

Denna rapport har skrivits av projektledaren, Per Nilsson med bidrag och inspel från arbetsgrupp och styrgrupp.

SYFTE OCH MÅL

Projektet har haft två övergripande syften:

- att lyssna in behoven som finns hos kommuner och andra aktörer för att mer strategiskt och i samverkan arbeta med kulturarvet och Agenda 2030.
- att bygga en bättre samverkansstruktur mellan de tre regionala kulturarvs/kulturmiljöaktörerna i länet; Region Östergötland (RÖ), Länsstyrelsen (LSÖ) och Östergötlands museum (ÖM).

Projekts mål delades i projektplanen upp i **effektmål, projektmål, tidsmål och kostnadsmål**

Effektmålen var att:

- bidra till att en digital kulturarvsstrategi kopplad till Agenda 2030 tas fram på lång sikt.
- nya samverkansformer mellan regionala och lokala aktörer ska provas och etableras, liksom nya metoder för att arbeta med kulturarvets olika perspektiv inom hållbarhet.
- identifiera och kommunicera hur kulturarvets många olika perspektiv kan ha bäring på andra strategier så som tillväxtstrategin, besöksnäring och landsbygdsprogrammet.

*Projektmålen delades i projektplanen upp i **Projektsultat med delmål per år, samt Tidsmål och Kostnadsmål**. Arbetet med att uppfylla målen redovisas löpande i rapporttexten, samt i punktform längre fram i rapporten under rubriken *Måluppfyllelse*.*

GENOMFÖRANDE

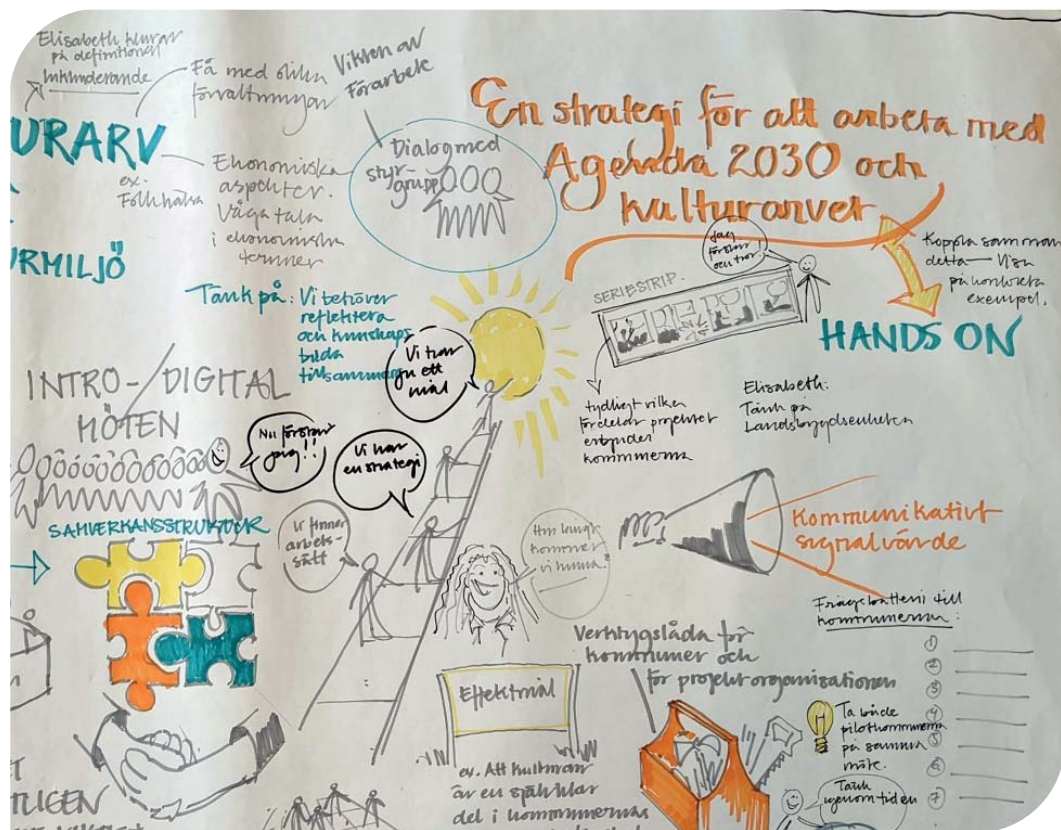
Projektorganisation och projektledning

Arbetet inom projektet har utförts av en arbetsgrupp tillsammans med en styrgrupp. Arbetsgruppen bestod av en representant per organisation där museets representant hade rollen som projektledare. I början av projektet gjordes vissa förändringar i personalsammansättningen, men under huvuddelen av projektet bestod *arbetsgruppen* av: Petra Nordin, kulturstrateg

RÖ, Elisabeth Lagvik, byggnadsantikvarie, LSÖ samt projektledarna Klara Johansson, byggnadsantikvarie och Per Nilsson forskare/ärkeolog, båda ÖM. Under senare delen av År 2 och början av År 3 genomförde projektet ett byte av projektledare, då Klara Johansson slutade inom projektet och Per Nilsson tog under projektets avslutande fas. Projektledarna hade även möjlighet till dialog och uppföljning med avdelningschef Mats Magnusson, ÖM. Under projektets inledande fas deltog även Emma Vilhelmsson, ÖM och Eva Nyström Tagesson, LSÖ. Arbetsgruppen träffades för möten i genomsnitt 1-2 ggr per månad.

Projektledarens roll var att leda och samordna arbetet enligt direktiv och projektplan, sammankalla till och leda möten med arbetsgruppen, tillsammans med arbetsgrupp och styrgrupp kommunicera arbetet utåt till projektets intressenter samt att rapportera fortlöpande till styrgruppen om projektets framskridande. Projektledaren var också ansvarig för att projektets budget hölls, vilket kontinuerligt följdes upp av Eva Björklund, ekonom vid RÖ. Projektet hade under den inledande fasen kontakt med Peter Karlsson, strateg Agenda 2030 för RÖ när det gällde hållbarhetsperspektiv kopplat till Agenda 2030. Initialt, under år 1, fanns Peter Karlsson med genom sin koppling till det regionala projektet "Vägar till hållbarhet" och kunde för styrgrupp, arbetsgrupp och projektledare bidra med erfarenheter samt en möjlig metodmodell för diskussion inför arbetsgruppens samtal med kommuner. "Vägar till hållbarhet" fortsatte sedan att vara en inspiration och en form av testtänkande för projektet vid behov.

Till projektet kopplades en *styrgrupp* som i dialog med projektledaren följde upp arbetsgruppens arbete och fattade beslut om inriktning, direktiv och eventuella ändringar gentemot projektplanen. Styrgruppen deltog också aktivt i projektarbetet genom att bistå med bred och djup ämneskunskap och genom deltagande i workshops, resor och den avslutande konferensen. Styrgruppen utgjordes under hela projektperioden av Rikard Åslund, kultur- och bildningschef RÖ, Patrick Björklund, länsantikvarie vid LSÖ och Olof Hermelin, museichef, ÖM. Styrgruppen hade uppföljningsmöten med projektledare i snitt en gång varannan månad. Utöver detta genomfördes gemensamma möten mellan styrgrupp och arbetsgrupp då behov förelåg, framför allt under projektets avslutande år.

Figur 1. Exempel på minnesanteckningar av Helene Stalin Åkesson, Graphic Recorder.

Under År 2 anlätade projektet en processledare och *graphic recorder* som stöd till dåvarande projektledaren. Processledaren, Helene Stalin Åkesson verksamhetsutvecklare vid Regionmuseet Skåne, deltog vid möten med arbetsgruppen samt vid en resa till Region Västra Götaland. Processledaren var ett viktigt stöd till dåvarande projektledare under en formativ del av projektet, och kunde genom att grafiskt dokumentera och sammanfatta diskussioner och kunskapsprocesser hjälpa till att konkretisera och visualisera projektets målbilder och önskade resultat.

Projektets aktiviteter

Projektets huvudsakliga målgrupp var länets kommuner, och projektets aktiviteter riktades därför mot en kunskapsinhämtning kring det kommunala kulturarvsarbetet och mot dialog med kommuner i olika former (se vidare under rubrikerna *Pilotkommuner* och *Kommunikation*). Men också mot att ta fram ett förslag på en regional samarbetsstruktur för att på bästa sätt kunna stötta kommunerna i detta arbete. Länets kommuner var också den huvudsakliga målgruppen för projektets avslutande dialogkonferens.

År 1

Projektets första år fick en något försenad start men från och med april 2021 startade projektet upp. En begränsande faktor var den dåvarande pandemin som medförde svårigheter för projektet på olika sätt. Under projektets första år påbörjades därför diskussioner om och vilka typer av avgränsningar av projektteman som skulle behöva göras utifrån den uppkomna situationen. Projektet deltog dock i olika former av digitala seminarier, konferenser och kurser, som arrangerades av Riksantikvarieämbetet, Boverket, Tillväxtverket och NEMO (se vidare nedan). Under projektets första fas gjordes bland annat en genomgång av det hållbarhetsarbete som sker på kommunal nivå i länet när det gäller kulturarvet. Arbetet skedde på grund av pandemin i form av en genomgång av kommunernas hemsidor, med fokus på hur kulturmiljö, kulturarv och hållbarhetsarbete presenteras i digital form och hur informationen om detta kommuniceras i digital form med medborgarna. Arbetet utfördes med utgångspunkt i Agenda 2030 och i dialog med Regionens hållbarhetsstrateg. Studierna tog även del av Regionens hållbarhetsmodell som används i processledningen för att integrera hållbarhet inom regional utveckling. Här framkom bland annat att det finns en

tydlig variation i hur och var kulturarvs- och hållbarhetsarbete presenteras och i vilken omfattning detta är tillgängligt digitalt. Vissa kommuner har information om kulturarv och kulturmiljöer med kopplingar till Agenda 2030, men det är vanligare att denna koppling inte är tydlig. Här finns således potential för kommunerna att göra en tydligare koppling mellan kulturarv och hållbarhet, klimatomfattning såväl som social, i dialogen med sina invånare.

År 2

Projektet fortsatte under År 2 med att inventera och beskriva nuläget i kommunerna avseende kulturarvsarbetet och dess koppling till hållbarhet. Utifrån dessa erfarenheter och för att underlätta dialogen med kommuner och också inleda en läroprocess för projektet startades ett samråd med representanter för två pilotkommuner, Boxholms kommun och Finspångs kommun (se vidare nedan). Genom samarbetet med två pilotkommuner påbörjades också under År 2 en aktiv dialog med projektets primära målgrupp, Östergötlands kommuner.

Parallellt med det lokala/regionala kartläggningsarbetet studerades exempel på liknande arbeten nationellt, ett arbete som fortsatte även under År 3. Här kan nämnas Region Västra Götalands kulturmiljögrupp, Kartläggning av kulturmiljöarbete från Region Stockholm, Strategi för gestaltad livsmiljö från Region Skåne liksom Karlshamns kultur- och hållbarhetsarbete m fl. Dessa dokument och länkar till andra dokument finns samlade i projektets digitala mappstruktur. En inledande kontakt togs under År 2 även med Region Västra Götaland, en kontakt som senare ledde till en studieresa. Projektet inledde under År 2 även en tätare kontakt avseende utveckling och dialog med det regionala uppdraget för plattformen Kulturarv Östergötland. Därutöver fortsatte sonderingen kring det arbete som utförts av Regionens hållbarhetsstrateg i syfte att studera om Regionens interna hållbarhetsmodell kunde vara ett användbart verktyg för kommunerna. Parallellt med ovanstående påbörjades också diskussioner kring vilken typ av samverkan mellan de tre ingående parterna som var önskvärd efter projektavslut.

År 3

Enligt projektplanen skulle projektet under År 2 föreslå olika typer av lösningar utifrån kartläggning och behovsinventering samt analysera hur olika mål interagerar,

identifiera målkonflikter/synergier och tvärssektoriella samarbetsmöjligheter m m. Detta arbete kom att avgränsas och till viss del förändras under År 3 i samband med byte av projektledare och en viss ändring av projektets inriktning och mål. För att uppnå de centrala delarna av ovanstående mål, samt även det tredje årets delmål kring dialog och koordinering, kom arbetet under År 3 till stor del att fokusera på att förankra och formulera den interna samarbetsstrukturen mellan regionen, museet och länsstyrelsen. Detta bedömdes vara centralt för att skapa en yta för kommunikation med projektets huvudsakliga målgrupp, länets kommuner. Under hösten 2022 genomförde projektet en resa till Region Västra Götaland för att studera en etablerad samarbetsstruktur för det regionala kulturmiljöarbetet som varit viktig inspiration för det kommande samarbetet. Dialogen med pilotkommunerna fortsatte även under detta år och en gemensam resa till Västerviks kommun genomfördes. För att kommunicera projektets resultat och den nya samarbetsstrukturen genomförde projektet även en avslutande dialogkonferens, kallad "Hållbart gemensamt" med fokus mot deltagare från länets kommuner (se vidare nedan).

Pilotkommuner – Finspång och Boxholm

En central del av projektet Hållbart kulturarv var att söka former för en mer aktiv dialog med länets kommuner kring kulturarvs- och kulturmiljöfrågor. För att hitta rätt former för en framtida kommundialog kopplades representanter för två pilotkommuner till projektet, Filip Ahlin, planarkitekt vid Boxholms kommun och Karolina Bransell, kulturvecklare vid Finspångs kommun. Pilotkommunerna deltog vid flera möten med arbetsgruppen och även vid en gemensam resa till Västerviks kommun. Under projektets sista år bytte dock Boxholms kommuns representant arbetsplats och deltog därför ej under projektets slutfas. Dialogen med pilotkommunerna gav projektet en förståelse för och insyn i de kommunala förutsättningarna för kulturarvsarbetet på handläggarnivå. Det gav också viktiga insikter kring kommunernas behov av stöd inom kulturarvs- och kulturmiljöfrågor och hur dessa kan kopplas till hållbarhet och Agenda 2030 på en lokal nivå, genom samverkan med andra samhällsgrenar.

Projektet hade också nytta av pilotkommunernas erfarenheter kring hur och i vilken form kulturarvsfrågor tas upp. I dialogen identifierades en risk att kulturarvsfrågor

Figur 2. Dialogresa till Region västra Götaland. Möte på Nääs byggnadsvårdscentrum. Foto Per Nilsson.

Figur 3. Möte med projektet Platsutveckling i det lilla. Veronica Palm (t h) berättar om vrak på Västerviks museum. Från vänster Karolina Bransell, Petra Nordin och Karin Lövgren. Foto Per Nilsson.

berör många olika områden och att de därför riskerar att falla mellan stolarna när de inte hanteras av en specifik avdelning. Hanteras de exempelvis inom ramen för PBL, kopplat till frågor om exploatering och stadsplanering? Eller är de kopplade till kultursektorn, som också hanterar frågor kring bibliotek, skolverksamhet, hembygdsföreningar med mera? Pilotkommunerna gav också projektet inspel till den avslutande konferensen, exempelvis att skapa tid och utrymme för dialog mellan deltagare och att man önskade gemensamma upplevelser utöver själva kunskaps- och informationsinhämtningen. Ett viktigt bidrag inför kommande arbete var att pilotkommunerna lyfte fram behovet av regionala och nationella kunskaps-sammanställningar kring kulturarvet, något de har stor nytta av i det kommunala arbetet.

Resor och samverkan

Hållbart kulturarv har varit ett utforskande metodprojekt, och det har därför varit viktigt med en bred kunskaps- och erfarenhetsinhämtning liksom en dialog med andra aktörer som utfört liknande arbeten. Under en tidig fas av projektet genomfördes ett digitalt möte med Länsstyrelsen och Länsmuseum i Kalmar län, med fokus på kommunernas arbete med kulturarvsfrågor. Vid mötet diskuterades att det i båda länen saknades en tydlig arena för dessa frågor och att kommunerna upplevde en ottydlighet kring vem de ska vända sig till. I Kalmar skapades en plattform för dessa frågor och utvecklingen av kulturarvet i länet, något som var en viktig inspiration för projektet.

En kontakt etablerades under År 2 med Region Västra Götaland och senare samma projektår genomfördes även en gemensam studieresa med arbetsgrupp och styrgrupp till Göteborg. Projektet deltog i ett möte med en grupp som arbetar för regional samverkan kring kulturarv och hållbarhet, utifrån den regionala policyn "Kulturmiljö 2030". I samband med mötet gavs också en presentation för denna grupp av projektet Hållbart kulturarv. Vid samma resa besöktes även Näs byggnadsvårdcentrum, som arbetar aktivt med hållbarhetsperspektiv kring det fysiska omhändertagandet av kulturarv. De bedriver bland annat en välrenommerad kursverksamhet, och har en aktiv dialog kring hållbarhetsfrågor med Lerums kommun.

Arbetsgruppen utförde tillsammans med en av pilotkommunerna (Finspång), samt en representant för Kulturarv Östergötland (Karin Lövgren), en dialog- och studieresa för att möta representanter för projektet

Kulturarv Västervik och få ta del av deras erfarenheter från ett 2-årigt projekt med fokus på lokala kulturarvsaktörer. Vid denna resa besöktes flera lokala aktörer i kommunen, samt Västerviks museum. Resan föregicks av ett digitalt möte där de båda projekten presenterade sin verksamhet för varandra, och där också chefen för Västerviks museum deltog. Arbetsgruppen har även deltagit vid Kronobergs årliga kulturmiljödag i Växjö år 2023, och i samband med detta fördes en dialog med arrangörerna om lämpligt upplägg för projektets avslutande dialogkonferens.

Konferenser, seminarier och fortbildning

En viktig del av projektet har varit kunskapsinhämtning och fortbildning och att delta i olika former av konferenser, kurser och seminarier. Under första året deltog delar av arbetsgruppen i online-seminarier kopplade till kulturarv och hållbarhet arrangerade av Riksantikvarieämbetet, Boverket och Tillväxtverket. Under våren 2021 deltog dåvarande projektledaren (Klara Johansson) i en internationell onlinekurs kallad "Sustainability in Cultural Heritage" som arrangerades av NEMO (Network of European Museum Organisations) och leddes av Caitlin Southwick (Ki Culture). Kursen bestod av fyra sessioner: *Introduction – Agenda 2030*, hållbarhetsmålen och kulturarvet. *Energy Saving – hur, och hur få med arbetsplatsen?* *Social Sustainability – trovärdighet, empati och solidaritet*, samt *Waste & Materials – att implementera cirkulärt tänkande*.

I januari 2023 deltog Petra Nordin tillsammans med Karin Lövgren (Kulturarv Östergötland) i den nationella konferensen "Kulturarvsturism – energi för platsutveckling" i Borås, arrangerad av Prisma Västra Götaland. Vid konferensen lyftes kulturarvsturism fram som en möjlighet att vara ett verktyg i ett hållbart utvecklingsarbete, framför allt ur ett socialt perspektiv. Det genomfördes även workshops kring lokal och nationell samverkan, EU-projekt, medborgardialoger m m. Under konferensen besöktes dessutom områden i staden som omvandlats utifrån ett hållbarhetsperspektiv.

I september 2023 deltog projektledaren Per Nilsson i den internationella online-kursen "Unlocking the power of museums for Sustainable Development" som arrangerades av NEMO (Network of European Museum Organisations) och ICCROM (International Centre for the Study of the Preservation and Restoration

Figur 4. Workshop med styrgrupp och arbetsgrupp. Från vänster Rikard Åslund (RÖ), Patrik Björklund (LSÖ), Olof Hermelin (ÖM), Elisabeth Lagvik (LSÖ), Maria Brusman (RÖ och workshopledare) och Petra Nordin (RÖ). Foto Per Nilsson.

of Cultural Property). Kursens mål var att ge museer och andra kulturarvsaktörer verktyg för att på ett aktivt sätt kunna inkludera målen i Agenda 2030 inom ramen för sina verksamheter med fokus på ett specifikt projekt. Kursen arrangerades i form av onlineföreläsningar och workshops med övriga deltagare, från 17 kulturarvsinstitutioner i olika länder. Kursen gav kunskap och verktyg som kan användas vid förankring av Agenda 2030-arbetet på flera olika nivåer, såsom "Our collections matter – toolkit", ett lättanvänt verktyg för att knyta det egna projektet och kulturarvsarbetet till specifika hållbarhetsmål <https://ocm.iccom.org/>. Kursen var också ett bra tillfälle att presentera det pågående projektarbetet i en internationell miljö, och att ventilera projektets mål och frågeställningar med representanter för kulturarvsinstitutioner som står inför liknande utmaningar i sina respektive länder.

Workshops

I samband med bytet av projektledare genomförde den nya projektledaren (Per Nilsson) intervjuer med samtliga projektdeltagare. Avsikten var att snabbt kunna sätta sig in i projektet och att identifiera skillnader i syn på projektets mål samt områden där en aktiv dialog kring det önskade samarbetet kunde påbörjas. Utifrån intervjuernas resultat identifierades ett behov av att föra riktade diskussioner kring såväl centrala begreppsdefinitioner som den planerade samarbetsstrukturen. Efter dialog mellan arbetsgrupp och styrgrupp beslutades därför att projektet skulle genomföra interna workshops för att nå en gemensam samsyn kring det kommande trepartssamarbetet. Tre workshops genomfördes:

WS1 (23-03-20): leddes av projektledaren och fokuserade på önskemål för den interna samverkan inom projektet, samt hur denna samverkan skulle kunna

genomföras i praktiken avseende mötesstruktur, tider, plats, former etc. Det fördes även en diskussion kring aktuella kulturarvsfrågor och hur de tre aktörerna kunde agera och förhålla sig till dessa ämnen. Vid W1 diskuterades möjligheten att ta fram en trycksak/broschyr där samverkansstrukturen presenterades och som kunde användas i dialogen med länets kommuner (projektet valde att inte genomföra detta förslag, utan istället fokusera det gemensamma arbetet mot en avslutande konferens).

W2 (23-05-08): ägnades efter önskemål från styrgrupp/arbetsgrupp åt en innehålls- och definitionsdiskussion kring begreppen kulturarv och kulturmiljö. Projektledaren inledde med en genomgång av begreppens historik och definitioner inom kulturmiljövården. Därefter följde en workshop som leddes av Maria Brusman, Region Östergötland, som fokuserade på projektets användning av begreppen, hur kommunerna kunde hjälpas av definitioner och hur begreppen kan kopplas till hållbarhetsperspektiv. Även W2 avslutades med en diskussion kring aktuella kulturarvsfrågor.

W3 (23-08-17): utifrån resultaten av tidigare workshops ägnades W3 åt att diskutera fram formerna för samarbetsstrukturen mellan de tre regionala aktörerna. Även denna workshop leddes av Maria Brusman, RÖ. Som bakgrund hade projektledaren tagit fram ett underlag i form av projektrapporter/kulturarvs- och kulturmiljöprogram m m som gruppen under projektets gång lyft fram som intressanta inspirationsmaterial. Projektledaren inledde med tre aktuella händelser som berörde det regionala kulturarvet och under ledning av Maria B diskuterades: vad kan respektive organisation göra i dessa frågor, hur kan vi göra det och vilka är våra respektive och gemensamma roller i detta? Workshopen ledde till ett förslag kring samverkan och ett gemensamt beslut att gå vidare med den samverkansform som påbörjats inom projektet, samt att kommunicera detta utåt.

De tre workshoparna var givande och viktiga för att nå samsyn kring ett förslag på en samarbetsstruktur, och visade på behovet av en fortsatt samordning av gruppen med hjälp av en utsedd samordnare. Det framkom även ett starkt önskemål att presentera samarbetet vid ett samlat tillfälle för länets kommuner, vilket senare resulterade i förslaget att arrangera en avslutningskonferens för projektet (se vidare nedan).

Konferens – Hållbart gemensamt – samverkan för ett hållbart kulturarv i Östergötland

Under projektets gång diskuterades ett flertal olika möjligheter för att skapa effektiva former för dialog med länets kommuner kring kulturarvsfrågor. Med utgångspunkten i resultaten från ovanstående workshops beslutade projektet att genomföra en konferens med det hållbara kulturarvet i fokus. Konferensen var tänkt att uppfylla ett trefaldigt syfte:

- att kommunicera projektets resultat och presentera det kommande samarbetet.
- att påbörja en aktiv dialog med länets kommuner.
- att pröva idén om ett forum och en mötesplats för att diskutera kulturarv och kulturmiljö tillsammans med tjänstemän och politiker från länets kommuner och andra aktörer som arbetar med frågorna.

Konferensen, kallad *Hållbart gemensamt*, arrangerades i Wallenbergssalen på Östergötlands museum den 29 februari 2024 och lockade ett 60-tal deltagare från framför allt länets kommuner (nio kommuner var representerade), politiker, flera av länets museer, Västerviks museum och Kalmar läns museum, Kulturarv Östergötland, universitet (LiU och Linnéuniversitetet) Regionarkivet, Region Stockholm, Riksantikvarieämbetet samt deltagare från föreningar och näringslivet. Utöver styrgrupp, arbetsgrupp och moderator deltog även ytterligare personal från RÖ, LSÖ och ÖM. Dessa bidrog med praktiskt arbete i samband med registrering samt vid informations- och bokbord (för konferensprogram, se Bilaga 1). Information om konferensen skickades ut till länets kommuner och andra relevanta aktörer via Region Östergötlands kontaktlistor, Kulturarv Östergötlands sändlista samt arbets- och styrgruppens egna nätverk. Konferensens huvudsakliga målgrupper var tjänstepersoner och förtroendevalda med ansvar för kulturarvs- och kulturmiljöfrågor på regional och kommunal nivå samt andra branschaktörer inom kulturarvsområdet som museer, arkiv med flera. I inbjudan angavs att dagen var tänkt att ägnas åt presentationer och diskussioner kring samarbetet mellan regionala organisationer, kommuner och andra aktörer för att

Figur 5. Klas Grinell berättade på konferensen Hållbart gemensamt om kulturarvets värde i klimatmötningens tid. Foto Per Nilsson.

bevara och utveckla länets kulturarv och värdefulla kulturmiljöer. Här meddelades också att konferensen innebar starten på en mer aktiv dialog och samverkan kring det hållbara kulturarvet i länets kommuner med koppling till de globala målen för hållbar utveckling i Agenda 2030.

Konferensen inleddes med att museichef Olof Hermelin hälsade välkommen, och därefter presenterades dagens moderator, Maria Brusman, RÖ. Per Larsson, regionråd vid RÖ, välkomnade till konferensen varefter projektet *Hållbart kulturarv* presenterades av projektledaren. Därefter följde en presentation av verksamheter och ansvarsområden vid LSÖ, RÖ och ÖM av styrgruppen, som sedan reflekterade kring projektet utifrån frågor från konferensens moderator. Frågorna rörde samarbetet inom projektet, ansvaret för länets kulturarv och hur länets kulturarvsaktörer kan arbeta både gemensamt och hållbart. Styrgruppen fick också ge sin syn på vilka de främsta utmaningarna och möjligheterna i detta arbete är.

Efter detta följde en onlineföreläsning av Henry McGhie (Curating Tomorrow), konsult och specialist på hållbar utveckling, klimatutbildning och strategiarbete hos kulturarvsverksamheter. Henry var föreläsare på de två NEMO-kurser som projektet deltog i. Föredraget hade titeln "Curating Tomorrow - Agenda 2030 and beyond". Nästa föreläsare var Klas Grinell, författare, idéhistoriker och utvecklingsledare för Göteborgs museer och Konsthall som lyfte fram "Kulturarvets värde i klimatmötningens tid". Efter detta följde två föredrag med kommunala perspektiv på kulturarv och hållbarhet. Maria Nordensten, projektledare, Västerviks museum, berättade om projektet "Hållbar platsutveckling i det lilla" och Markus Lindberg, kultur- och fritidsstrateg, Vadstena kommun berättade om kommunens arbete med en hållbar kulturarvsplan. Konferensen avslutades med en slutdiskussion, där styrgruppen, dagens föreläsare (utom Henry McGhie) och Petra Nordin från RÖ deltog. Diskussionen leddes av konferensens moderator och kretsade kring erfarenheter och reflektioner från dagen, utmaningar för den föreslagna samverkan

Figur 6. Till vänster Henry McGhie föreläser via länk om "Curating Tomorrow - Agenda 2030 and beyond". Till höger välbesökt bok- och rapportbord. Maria Klint, Johan Roos och Johanna Palm-Avis från Östergötlands museum berättar om byggnadsvård och konservering. Foto Per Nilsson.

mellan de tre regionala aktörerna, vad som planeras framåt kring detta samt hur en fortsatt dialog med kommunerna kan se ut.

Under dagen samlades tankar, idéer och frågor in från deltagarna via en förslagslåda, genom mentimeterfrågor via en mobilapp och via inkomna mail. Bland de många inspel som kom in fanns några tydliga teman som blir viktiga att plocka upp för det fortsatta arbetet:

- Önskan om konkretisering och uppföljning av vad samarbetet kommer innebära för kommunerna och hur det kommer stärka deras kulturarvsarbete i praktiken.
- Försöka att nå fler politiker och fastighetsägare i detta arbete.
- Förtydliga roller kring kulturarvet, vem ansvarar för vad?
- Önskemål om en typ av sluss, dit kommuner kan vända sig för att bli lotsade rätt i frågor kring kulturarvsarbetet. Gärna också något digitalt verktyg/app som kan hjälpa medborgare att hitta till de många intressanta miljöerna som finns i länet.

Deltagarna svarade på frågan om vad de önskade av en eventuellt återkommande konferens, och här är några av dessa:

- Konferensen var uppskattad och flera uttryckte att de saknar denna typ av samlande konferens/mötesplats för de som arbetar med kulturarvsfrågor i länet.
- En uppföljning av vad som hänt sedan den här konferensen – en konkretisering.
- Visa fler politiker värdet av kulturarvet med hjälp av goda föreläsare.
- Mer exempel på konkreta samarbeten, t ex mellan förvaltningar och ideella föreningar, platsutveckling, tips på hur kulturmiljövården kan nå ut till fler.
- Diskussioner och klargöranden kring rollfördelning och ansvar inom kulturmiljövården.
- Önskan att fler grupper ska delta: politiker, ideella föreningar, kreativa branscher etc.
- Fokus på kulturarvets värde – hur blir det en angelägenhet för alla medborgare?

Veckan efter konferensen samlades styrgrupp och arbetsgrupp för en uppföljningsdiskussion. Här framkom att det inkommit många positiva kommentarer under dagen kring mixen av föreläsare, att programmet gav tid för diskussioner med andra deltagare samt att det var bra att konferensen innehöll såväl en projektpresentation som kunskapsinhämtning och möjlighet till dialog. Noterbart var att konferensen också väckte nationellt intresse då Riksantikvarieämbetet liksom museer och regioner även utanför länet var representerade. Projektet hade dock önskat att fler av länets kommuner deltagit, liksom fler politiska representanter. En reflektion från gruppen var också att huvudföreläsarna fokuserade på museernas koppling till hållbarhet och Agenda 2030. Här hade ett mer uttalat kommunperspektiv varit önskvärt, då detta kunnat stimulera en direkt dialog med de kommunrepresentanter som deltog. Under konferensen framkom en stark önskan från deltagare att de tre regionala aktörerna även fortsättningsvis arrangerar konferenser och/eller andra mötesforum för aktuell kunskapsinhämtning och dialog mellan den regionala och kommunala nivån.

KOMMUNIKATION

Kommunikation av projektet har skett på flera olika sätt, med fokus mot länets kommuner och samverkansforum där kommuner ingår och med utgångspunkt i projektets olika delmål. Exempelvis genom dialog med pilotkommuner, vid regionala nätverksträffar med länets kulturchefer och kulturstrateger, vid samverkansmöte med Linköping kommun samt vid uppstart av ett regionalt kulturarnätverk för kommuner (hösten 2023). Vid flera av dessa presentationer deltog Karin Lövgren från Kulturarv Östergötland, som projektet haft kontinuerlig dialog med om synergieffekter avseende det regionala kulturarnätverket. Projektet har haft en presentationsida på Region Östergötlands webb, med övergripande information, kontaktuppgifter etc och här utlystes även information om konferensen. Löpande informerade också arbetsgrupp och styrgrupp om projektet i sina arbetsmässiga kontakter med tjänstemän och förtroendevalda i de östgötska kommunerna, samt i sina egna organisationer och olika nätverk.

Aktiv dialog har förts även utanför länet genom presentations- och inspirationsresor till Region Västra Götaland och till Västerviks kommun (se ovan under Resor). På nationell nivå har projektet presenterats för Riksantikvarieämbetet, genom en digital presentation för deltagare från olika avdelningar samt vid ett personligt

möte med en handläggare som arbetar med kulturarvs- och hållbarhetsfrågor. Projektet har även kommunicerats internationellt, då projektledaren presenterade projektet för ett antal europeiska kulturarvsaktörer i samband med en online-utbildning. I slutet av februari 2024 arrangerade projektet även konferensen Hållbart gemensamt, där resultaten från projektet kommunicerades samlat till länets kommuner och andra kulturarvsaktörer. Enligt projektplanen skulle en kommunikationsplan upprättas, ett arbete som påbörjades men ej genomfördes i sin helhet. Kommunikationsarbetet får dock ses som tillräckligt genomfört, då ett flertal kommunikationsinsatser genomfördes mot lokala, regionala, nationella och även internationella kulturarvsaktörer.

MÅLUPPFYLLELSE

Som nämndes i inledningen av rapporten delades projektets mål upp i Effektmål, Projekt mål, Tids- och Kostnads mål. Nedan redovisas projektets måluuppfyllelse utifrån de ingående delmålen:

Effektmål

Att bidra till att en digital kulturarvsstrategi kopplad till Agenda 2030 tas fram på lång sikt.

Projektet har bidragit till detta mål genom att formera en samverkan mellan de tre regionala aktörerna, vilket utgör en viktig grund för framtagandet av en kulturarvsstrategi som kan vara såväl ett visionsdokument som ett operativt verktyg. Under projektets gång har ett flertal rapporter, kulturarvs- och kulturmiljöprogram och andra exempel på samverkan inom kulturarvsområdet samlats in från regioner och aktörer som arbetat med liknande frågor och projekt. En erfarenhet från detta är att en digital kulturarvsstrategi har fördelar i en föränderlig tid, där kulturarvet står inför såväl ett ökat tryck som en ökad samhälllig betydelse. En strategi kan därför behöva ändra fokus på ett snabbare sätt än tidigare, och också behöva tillföras nytt innehåll och underlag. Inte minst utifrån aktuell kunskap och forskning kopplad till Agenda 2030 och de styrdokument som följer efter år 2030. Den påbörjade dialogen med länets kommuner, genom de två pilotkommunerna och den genomförda konferensen, har bidragit med viktiga erfarenheter kring lokala förhållanden och möjligheter/utmaningar kring dialog mellan den regionala och kommunala nivån.

Nya samverkansformer mellan regionala och lokala aktörer ska provas och etableras, liksom nya metoder för att arbeta med kulturarvets olika perspektiv inom hållbarhet.

Målet har uppfyllts genom att de tre regionala aktörerna, RÖ, LSÖ och ÖM påbörjat ett aktivt samarbete som kommer fortsätta efter projektets avslut. Denna samverkansform har testats gentemot länets kommuner på framför allt två sätt, dels genom att projektet samarbetat med två pilotkommuner, dels genom den gemensamma konferensen dit länets kommuner bjöds in. Hållbarhetsmålet har ur ett kunskapsperspektiv uppfyllts genom att projektet inhämtat kunskap från regionens och länsstyrelsens hållbarhetsstrategier, samt vid två internationella kurser med fokus på det hållbara kulturarvet. Projektet har även inhämtat kunskap om metoder för att arbeta med hållbarhet genom att projektledarna deltagit i två internationella kurser i hållbarhet för kulturarvssektorn. När det gäller hållbarhetsperspektiv kopplade till kulturarvet och kulturarvsfrågor önskar projektet också referera till det regionala utvecklingsområdet "Vägar till hållbarhet" och dess hållbarhetskompass, som kan utgöra ett stöd i detta arbete. I samband med en kurs som projektet deltog i väcktes också möjligheten att kulturarvsaktörer kan använda onlineverktyget "Our collections matter" för att identifiera vilka hållbarhetsmål som kan kopplas till specifika verksamheter och projekt inom kulturarvssektorn.

Det finns dock potential att utveckla hållbarhetsperspektivet ytterligare och i en kommande samarbetsstruktur med länets kommuner är det viktigt att se på vilket sätt kulturarvet kan bidra till hållbarhet på en lokal nivå. Är det genom att fokusera på den klimatmässiga hållbarheten – eller skall arbetet utgå från social hållbarhet för att nå en lokal förankring för Agenda 2030-arbetet? Och hur kan dessa båda perspektiv förenas?

Identifiera och kommunicera hur kulturarvets många olika perspektiv kan ha bäring på andra strategier så som ex tillväxtstrategin, besöksnäring och landsbygdsprogrammet.

Regional utveckling inom Region Östergötland har till uppgift att arbeta med ämnesområden som berör exempelvis landsbygdsfrågor, besöksnäring m fl. Kopplat till dessa finns perspektiv inom kulturarvet som berör dessa områden, men de kan också finnas implicit och är inte alltid uttalade. Under projektets gång gjordes en översiktlig analys av vad inom dessa strategier som berör

kulturarvet, för att komma åt olika redan existerande plattformar där vi som aktörer inom kulturarvsområdet mer sällan är representerade. Här kan också lyftas fram utvecklingsstrategin för Östergötland samt Kulturplan för Östergötland 2024–2027 och erfarenheterna från projektet har också givit inspel till regionens arbete med en ny Regional Utvecklingsstrategi (RUS). Projektet har även bidragit till inspel, inspiration och sammanhang kring andra processer och strategier som startat samtidigt som projektet. Här kan nämnas framtagandet av Rumslig strategi, Planeringsverktyget Atlas på Regionens webb, en kommande kartläggning av kultur- och besöksmål m.m.

Sammantaget har ovanstående perspektiv också identifierats som ämnen att gå vidare med i det kommande samarbetet, exempelvis inför framtagande av strategiska dokument för detta arbete.

Projektmål

Projektets första delmål var att **Karaktärisera och diagnosticera**, och det har uppfyllts genom flera olika aktiviteter:

- Kartläggning av de östgötska kommunernas kulturarvsarbete med utgångspunkt i projektplanens syfte och mål.
- Studier av det regionala hållbarhetsarbetet och kommunernas hållbarhetsarbete via kommunernas websidor.
- Studier av liknande projektarbeten i andra regioner.
- Samråd och dialog med två östgötska pilotkommuner (Boxholm och Finspång).
- Deltagande i seminarier, konferenser och kurser på kommunal, regional, nationell och internationell nivå.

Det andra målet var att **Skapa struktur för dialog, koordinering och lärande mellan olika samhällsaktörer**, och här har projektet arbetat med:

- Övergripande behovsinventering av interaktion mellan olika mål, identifiering av målkonflikter och synergier samt samarbetsmöjligheter mellan sektorer.

- Fokus på den interna samarbetsstrukturen, utifrån delvis förändrad projektnriktning i samband med byte av projektledare.
- Samarbete och dialog med pilotkommuner samt genomförande av dialogkonferens.

Projektets tredje mål var att **identifiera och kommunicera hur kulturarvets många olika perspektiv kan ha bäring på andra strategier så som tillväxtstrategin, besöksnäring och landsbygdsprogrammet**. För att uppfylla detta mål har projektet framför allt arbetat med:

- Dialog och samverkan med pilotkommuner.
- Kunskapsinhämtning från andra regioner och liknande samarbeten.
- Dialog och möte med Riksantikvarieämbetet.
- Genomfört dialogresa till Region Västra Götaland, och möte med gruppen för regionalt kulturmiljöarbete, vilket gav inspiration till projektets samverkansmodell.
- Genomfört en regional dialogkonferens kallad *Hållbart gemensamt*, dit länets kommuner m fl kulturarvsaktörer bjöds in.
- Startat upp arbetet med ett samverkansforum mellan Region Östergötland, Länsstyrelsen och Östergötlands museum.

Det föreslagna samarbetsforumet kunde arbetas fram genom en kombination av ett intensifierat internt arbete inom projektet och genom kunskapsinhämtning från andra aktörer. Det samarbete som nu tar aktiv form i Östergötland mellan regionen, länsstyrelsen och museet, har tydligt inspirerats av strukturen från Västra Götaland, men också utifrån kunskapsinhämtning från länets kommuner och genom dialogen med de två pilotkommunerna. Till det skall läggas den avslutande konferensen som utgjorde ett viktigt avstamp för det kommande samarbetet, då den var ett bra test för att i skarp form både pröva och presentera den framdiskuterade samarbetsstrukturen.

Tids- och kostnadsmål

Projektid: 1 september 2020 – 29 februari 2024

Budget: 2,4 mkr

Finansiärer: Kulturrådet samt medverkande aktörer

Projektets sluttid enligt projektplanen var 2023-08-31. Två ansökningar om projektförlängning skickades till Kulturrådet som godkände dessa ansökningar. Anledningen till önskan om förlängning var dels att projektet påverkades av pandemin som gjorde möten och studiebesök svåra att genomföra, dels att projektet önskade en projektavslutning i form av en större dialogkonferens med länets kommuner. Planeringen och genomförandet av konferensen har kommit att kräva mycket av projektets resurser i form av framförallt tidsåtgång. Förlängningen påverkade dock inte projektets budget och projektet har uppfyllt sina kostnadsmål.

RESULTAT OCH ERFARENHETER

Syftet med metodprojektet Hållbart Kulturarv var att bygga en ännu bättre samverkan mellan Region Östergötland, Länsstyrelsen i Östergötland och Östergötlands museum för att understryka kulturarvets självklarhet som resurs för olika perspektiv inom processer för hållbar regional utveckling. Syftet var också att lyssna in behov hos kommuner och andra aktörer för att mer strategiskt och i samverkan arbeta med kulturarvet och Agenda 2030.

För att nå fram till en samsyn mellan aktörerna i projektet har processer med workshops, studiebesök, kartläggningar, omvärldsbevakning och kunskapsutbyte varit viktiga. Att ta del av andras erfarenheter har lett processen framåt och givit inspiration till fortsättningen på ett sätt som inte skulle uppnåtts annars. År 1 genomfördes även samverkansdialoger runt regionens och länsstyrelsens övriga regionala processer rörande Agenda 2030-arbetet för att se om, hur och på vilket sätt projektets intentioner passade in. Projektets avslut med en konferens, dit länets kommuner m fl kulturarvsaktörer bjöds in, var ett konkret sätt att skapa såväl en samsyn inom projektet som en yta att kommunicera projektets resultat och fortsatta arbete.

Projektet har ur ett finansiellt perspektiv genomförts inom tre år men kom att förlängas efter godkännande från Kulturrådet. En ansökan om förlängning gjordes för

att projektet var svårt att genomföra enligt projektplanen under den världsomspännande pandemi som innebar restriktioner vad gäller bland annat resor och möten och förhållandet till en pandemilag. Under projektets gång skedde även ett byte av projektledare vilket ledde till en delvis förändrad inriktning av projektet, med ett mer uttalat fokus på att hitta samsyn mellan de tre institutionerna, samt en viss förändring av projektets inriktning. Denna förändring innebar ett tydligare fokus på den interna samverkan mellan organisationerna samt att det togs beslut om att avsluta projektet med en större konferens. Sammantaget ledde dessa olika faktorer till att arbetet kom att överskrida den satta tidsramen, något som dock inte påverkade projektets ekonomi. Då det var ett metodprojekt med utrymme för förändringar av organisation och arbetsätt kom detta endast i mindre grad att påverka projektets resultat.

Nya arbetsätt har testats och utvärderats med sikte på en långsiktig fortsättning. Det har varit en givande, men också krävande arbetsform. Tre aktörer som verkar regionalt inom samma område, med olika uppdrag, som kompletterar varandra men har olika arbetskulturer och förhållande till gemensamma begrepp innebär en samverkansprocess i sig. I mötet med två pilotkommuner och de förändringar som funnits i omvärlden under projektåren, hinner det bli flera omtag och vägval. Projektet provade flera verktyg för att underlätta för dessa processer längs vägen: initiala kartläggningar, processhjälp, metoden graphic recorder för samsyn av begrepp och stöd för kommunikationen med kommunerna, workshops för arbetsgrupp och styrgrupp kring aktuella ämnen och begrepp, intervjuer med pilotkommuner och studiebesök och dialog med liknande projekt för erfarenhetsutbyte. Pandemin påverkade projektet negativt då arbetsätt och dialog med aktörer blev digitala. Mest påtagligt var att möten/besök med kommuner inte kunde genomföras och inte heller urval av pilotkommuner, vilket var tänkt att göras efter kontakt med kommuner och kommunrepresentanter.

I den regionala utvecklingsstrategin uttrycks att ett starkt kulturliv är en förutsättning för en god livsmiljö. Ett attraktivt och hållbart kulturarv har därmed en viktig betydelse för hälsa, besöksnäring, etablering, rekreation och välbefinnande för alla som lever och bor i Östergötland. En följd effekt av detta är att kulturarvet har en stor potential för att skapa möjligheter till meningsfulla upplevelser och en ökad känsla av delaktighet i samhället. För att arbeta med dessa värden på ett operativt sätt behövs strategier för att kulturarvet också skall kunna vara en hållbar resurs där historiska värden förädlas istället för att förbrukas. Viktigt att lyfta fram är därför att länets

kulturmiljöer tillsammans med kulturarvets berättelser och historier utgör en reell och viktig resurs även för tillväxt, entreprenörskap, nyföretagande, social inkludering, gestaltad livsmiljö och utvecklande av intressanta besöksdestinationer, inte minst för ett starkt lokalsamhälle med såväl klimatmässig som social hållbarhet i fokus. Detta är också något som framkommit i dialogen med de pilotkommuner som var en del av projektet.

EN NY REGIONAL SAMVERKANSFORM

En viktig erfarenhet från projektet är att de tre regionala aktörerna behöver en tydligt formulerad och inarbetad samverkansmodell för att både gemensamt och var för sig kunna föra en aktiv och operativ dialog med kommunerna kring kulturarvsarbetets behov av olika stödformer. För att kunna förankra detta arbete på kommunal nivå, krävs också en ökad förståelse för kulturarvets betydelse som resurs för lokal sammanhållning och med detta också en ökad social hållbarhet. Detta var något som framkom tydligt i dialogen med Västerviks museum och projektet "Platsutveckling i det lilla". Det samarbete som nu tar aktiv form i Östergötland mellan regionen, länsstyrelsen och museet, har inspirerats av strukturen från Västra Götaland, men också utifrån dialogen med de två pilotkommunerna. Till det skall läggas den avslutande konferensen som utgjorde ett viktigt avstamp för det kommande samarbetet, då den var ett bra test för att i skarp form att både pröva och presentera den framdiskuterade samarbetsstrukturen.

Den föreslagna samverkansformen kommer innebära ett bättre stöd för och dialog med kommunerna kring det lokala och hållbara kulturarvet. Detta samarbete kommer kunna utgöra en bas för det fortsatta regionala arbetet för att öka medvetenheten om kulturarvets potential. En tydligare inblick i de olika aktörernas roller kommer också göra det lättare att inventera behov och möjligheter framåt. En insikt i detta arbete var att man via en dialog med kommunernas olika handläggare i kulturarvs/kulturmiljöfrågor också kommer att nå förvaltningarnas hållbarhetsstrategier och andra kulturarvsaktörer i regionen.

Konkret innebär detta att det nu etablerats en samverkansform mellan Region Östergötland, Länsstyrelsen och Östergötlands museum, kallad "Hållbart gemensamt".

Samarbetet inom Hållbart gemensamt kommer att koordineras av Petra Nordin, Kulturstrateg på RÖ tillsammans med de tre chefer som ingick i projektets styrgrupp; Rikard Åslund, RÖ, Patrik Björklund, LSÖ och Olof Hermelin, ÖM. Arbetet med hur denna samverkansform kommer att fungera i detalj pågår i dagsläget, men inledningsvis kommer gruppen träffas ca 1 gång per månad och efter hand också ta fram dokument och direktiv för denna samverkan.

Med detta som bakgrund kommer det gemensamma målet i samverkan mellan de tre ingående parterna även fortsättningsvis vara att understryka kulturarvets självklarhet som en givande resurs i hållbar regional utveckling. Detta utgör också en central grund för det kommande samarbetet de tre aktörerna emellan.

GEMENSAM REFLEKTION FRÅN PROJEKTETS STYGRUPP

Tanken bakom Hållbart kulturarv var att hitta en tydlig samordning mellan tre centrala aktörer inom kulturarvsområdet; Region Östergötland, Länsstyrelsen Östergötland och Östergötlands museum. Detta med huvudsyftet att skapa en ökad och gemensam tydlighet för kulturarvsaktörer, och inte minst då länets kommuner. Bakgrunden låg i insikten att det inte alltid är tydligt kring mandat, uppdrag samt såväl strategiskt som operativt arbete vad gäller dessa tre organisationer. Kort sagt att hjälpa övriga kulturarvsaktörer att hitta en relevant ingång för lokal, och i förlängningen även regional, utveckling. Ansvaret för kulturarvet i landet är i god demokratisk ordning uppdelat på ett stort antal aktörer, bland annat oss tre institutioner. Det är en styrka, men uppdelningen kan också förvirra då det är svårt för oinvidiga att navigera i den kartbilden. Att vi tre institutioner nu enas runt en minsta gemensam nämnare i synen på våra tre institutioners roller och ansvar för kulturarvsförvaltningen har varit väldigt viktigt och blir nu ett medskick för mer operativ samverkan med berörda kulturarvsförvaltare i länet.

Projektet har främjat en strukturerad och fördjupad samverkan mellan oss och skapat en gemensam bild utifrån våra olika perspektiv och mandat. Den resan har varit mer komplex än vad vi från början möjligen insåg, men har samtidigt varit berikande i förståelsen för var och ens uppdrag. Innan projektet ägde rum, skedde samverkan i betydligt mindre omfattning och sällan med

alla tre parter samtidigt. I uppstarten innan projektstart skedde samverkan främst genom seminarier som resulterade i samarbetet och att detta har kunnat intensifieras. Genom projektet har förståelsen för varje aktörs olika ansvarsområden ökat och en gemensam plattform för framtida strategiskt arbete har skapats. Projektet har genom studiebesök, dialoger och seminarier också fungerat som en kompetensutvecklande del av arbetet där gemensam kunskap kunnat skapas.

Det fortsatta arbetet kommer bidra till att ytterligare öka kunskapen om våra olika roller hos kommuner och andra verksamheter som söker information om kulturarvet och i olika sammanhang har kontakt med oss tre aktörer. Samarbetet inom projektet har också lett till en fördjupad dialog med politiken, framförallt på regional nivå, kring behovet av en gemensam kulturarvsstrategi. Vi anser att detta är av stort värde för det fortsatta arbetet med att implementera resultaten från projektet utan projektstöd. Det är också av stor betydelse att det även fortsatt finns resurser för metodstudier som kan utveckla kulturmiljövårdens och museernas arbete. Den typen av projekt som befinner sig i gränslandet mellan Kultursamverkansmodell och förvaltning kommer även i fortsättningen att behöva särskilda utvecklingsmedel och det finns en oro över att det inte längre går att söka utvecklingsbidrag för projekt under 2024.

Vår bedömning är att vi nu lagt en god grund för att i nästa steg, efter projektets avslut, konkret och gemensamt hantera frågor och kreativa tankar som främjar utvecklingen av ett hållbart kulturarv i Östergötland.

Rikard Åslund,
Kultur- och bildningschef Region Östergötland

Olof Hermelin,
Museichef, Östergötlands museum

Patrik Björklund,
Länsantikvarie, Länsstyrelsen i Östergötland

ATT TA MED SIG I FRAMTIDEN

Hållbart kulturarv har varit ett givande men också utmanande projekt. En utmaning har varit att koordinera och genomföra ett samarbetsprojekt mellan tre regionala parter som agerar inom samma områden, men med sinsemellan olika uppdrag och ansvarsområden. Såväl

styrgrupp som arbetsgrupp har varit överens om det varit nödvändigt med ett flertal interna möten och diskussioner där alla tre institutioner varit närvarande. Både för det interna projektarbetet, men också för att hitta former för en fungerande samsynsstruktur. Ett praktiskt men högst reellt problem var att hitta gemensamma mötestider då framför allt styrgruppens möjlighet att delta i möten varit begränsad, då de i sina chefsroller ofta är uppbokade. Något att ta med inför kommande projekt är därför att etablera fasta mötestider och att boka in datum för planerade aktiviteter såsom resor, workshops, konferenser m m så tidigt som möjligt. På så sätt kan viktiga diskussioner och inriktningsbeslut tas direkt vid möten där samtliga beslutsfärdiga är närvarande, vilket innebär att projekten kan drivas framåt på ett effektivt sätt.

De tre organisationerna kompletterar varandra men har också begränsningar i hur och på vilket sätt man har möjlighet att delta i samverkan, detta kunde ha förtydligats i samband med att projektplanen skrevs. Samtliga verkar regionalt inom området kulturarv/kulturmiljö men med olika uppdrag och samhällsfunktioner och i ett samverkansprojekt blir det också viktigt med gränsdragningar. Länsstyrelsen har en myndighetsfunktion, medan museet har uppdragsverksamheter som utför uppdrag på en konkurrensutsatt marknad, oftast efter beslut av länsstyrelsen. Ett framtida samarbete behöver också ta

hänsyn till att länsstyrelsen och regionens uppdrag baserar sig i politiska beslut medan länsstyrelsen i sin dagliga verksamhet skall agera fristående från politiken och genomföra sitt uppdrag utifrån begreppet armlängds avstånd. Det har därför varit av stor betydelse att projektet haft en styrgrupp bestående av länsantikvarie, museichef och regionens kulturchef vid t ex diskussioner om eventuella gränsdragningar för att undvika möjliga jävsituationer och därmed tidigt kunna etablera effektiva former för det framtida samverkansarbetet.

För projektet var de workshops som genomfördes viktiga för att skapa samsyn inom projektet, och det var värdefullt att ta in en erfaren men extern workshopsledare med kunskaper inom kulturarvsområdet. Projektet hade dock vunnit på att dessa workshops genomförts i en tidigare fas. Under projektets sista år växte också insikten att den samsynsform som projektet byggde på också var en lämplig form för en start på det fortsatta arbetet. Detta är något projektet vill skicka med – det som föreslås inom ett metodprojekt kan testas i skarp form redan under projektets gång. Detta innebär att det redan direkt efter projektavslut nu finns en påbörjad samsynsform mellan regionen, länsstyrelsen och Östergötlands museum – en samverkan kallad *Hållbart gemensamt*.

BILAGA 1. Konferensprogram

Välkommen till konferensen Hållbart gemensamt - samverkan för ett hållbart kulturarv i Östergötland

29 februari kl 9-16.30

Wallenbergssalen, Östergötlands museum, Linköping

Region Östergötland, Länsstyrelsen Östergötland och Östergötlands museum bjuder in till en heldagskonferens på temat hållbart kulturarv. Dagen kommer handla om hur vi kan utveckla samarbetet mellan regionala organisationer, kommuner och andra aktörer för att bevara och utveckla länets kulturarv och värdefulla kulturmiljöer.

Konferensen Hållbart gemensamt innebär starten på en mer aktiv dialog och samverkan kring det hållbara kulturarvet i länets kommuner med koppling till de globala målen för hållbar utveckling i Agenda 2030.

Dagen riktar sig till dig som är tjänsteperson och/eller förtroendevald med ansvar för kulturarvs- och kulturmiljöfrågor på regional och kommunal nivå samt övriga branschaktörer inom kulturarvsområdet som företrädare för museer och arkiv med flera.

Välkommen att inspireras och nätverka kring frågor som rör det östgötska kulturarvet!

Patrick Björklund, länsantikvarie, Länsstyrelsen Östergötland

Olof Hermelin, museichef, Östergötlands museum

Rikard Åslund, enhetschef Kultur och bildning, Region Östergötland

Anmälan

[Anmälan görs via länken HÄR](#). Sista anmälningsdag är 22 februari.

Konferensen är kostnadsfri. Anmälan är bindande, men inte personlig och det är möjligt att överlåta bokad plats till en kollega. Vi bjuder på fika, lunch ingår ej.

Lunch Restaurang finns på museet samt kring Stora Torget på promenadavstånd. Du som önskar äta lunch på museet till självkostnadspris anmäler detta tillsammans med val av mat, allergier med mera i samband med anmälan.

Frågor Kontakta Petra Nordin, kulturstrateg, Region Östergötland, petra.nordin@regionostergotland.se tel: 010-10 36 514 eller Per Nilsson, projektledare Hållbart Kulturarv, Östergötlands museum, per.nilsson@ostergotlandsmuseum.se, tel: 013-23 03 60.

Med ekonomiskt stöd av:

KULTURRÅDET

Hållbart gemensamt - samverkan för ett hållbart kulturarv i Östergötland

29 februari

kl 9-16.30

Wallenbergssalen
Östergötlands
museum
Linköping

PROGRAM FÖRMIDDAG

09:00 – 09:30

Registrering, nätverkande och fika

09:30 – 09:50

Välkomna

- Per Nilsson, forskare/ärkeolog och projektledare, Östergötlands museum
- Per Larsson, regionråd, Region Östergötland

Moderator för dagen:

Maria Brusman, kulturstrateg, Region Östergötland

09:50 – 10:10

Hållbart Kulturarv i Östergötland - ett gemensamt projekt

- Per Nilsson, projektledare, Östergötlands museum

10:10 – 11:00

Vem har ansvar för kulturarvet i Östergötland? Hur kan vi arbeta hållbart gemensamt? Utmaningar och möjligheter för det hållbara kulturarvet.

- Styrgruppen för projektet Hållbart Kulturarv:
Rikard Åslund, enhetschef Kultur och bildning Region Östergötland
Olof Hermelin, museichef Östergötlands museum
Patrick Björklund, länsantikvarie, Länsstyrelsen i Östergötland

11:00 – 11:15

Paus

11:15 – 12:00

Curating Tomorrow - Agenda 2030 and beyond

- Henry McGhee, konsult och specialist på hållbar utveckling, klimatutbildning och strategiarbete riktat mot musei- och kultur- arvsverksamheter. Föredraget sker digitalt och hålls på engelska.

12:00 – 13:30

Lunch

Hållbart
gemensamt
- samverkan
för ett hållbart
kulturarv i
Östergötland

29 februari

kl 9-16.30

Wallenbergssalen
Östergötlands
museum
Linköping

PROGRAM EFTERMIDDAG

13:30 – 14:15

Kulturarvets värde i klimatomställningens tid

- Klas Grinell, författare, idéhistoriker och utvecklingsledare för Göteborgs museer och Konsthall

14:15 – 15:00

Hållbart Kulturarv – två kommunala perspektiv

Hållbar platsutveckling i det lilla

- Maria Nordensten, projektledare, Västerviks museum

Vadstena kommuns arbete med en hållbar kulturarvsplan

- Markus Lindberg, kultur- och fritidsstrateg, Vadstena kommun

15:00 – 15:30

Fika

15:30 – 16:00

Paneldiskussion: Vilka är de största utmaningarna , vad uppnår vi genom mer samverkan i länet?

Deltagare:

- Rikard Åslund, enhetschef Kultur och bildning, Region Östergötland
- Olof Hermelin, museichef Östergötlands museum
- Patrick Björklund, länsantikvarie, Länsstyrelsen i Östergötland
- Petra Nordin, kulturstrateg, Region Östergötland
- Dagens föreläsare: Klas Grinell, Maria Nordensten, Markus Lindberg.

16:00 - 16:30

Reflektioner och avslutning av dagen

Hållbart Kulturarv var ett treårigt metod- och samarbetsprojekt mellan Region Östergötland, Länsstyrelsen Östergötland och Östergötlands museum. Projektägare var Region Östergötland och projektet finansierades med medel från Kulturrådet. Syftet med projektet var att lyssna in behoven hos länets kommuner och andra aktörer för att mer strategiskt och i samverkan arbeta med kulturarvet och Agenda 2030. Syftet var även att bygga en bättre samverkansstruktur mellan de tre regionala aktörerna för att bättre kunna stödja kommunerna i detta arbete. För att nå fram till en samsyn i projektet har processer med workshops, studiebesök, kartläggningar, omvärldsbevakning, samverkansdialoger och kunskapsutbyte genomförts. Projektet avslutades med en dialogkonferens på Östergötlands museum, riktad mot länets kommuner såväl som andra kulturarvsaktörer.

Ett viktigt resultat från projektet är att det nu etablerats en ny regional samverkansform mellan Region Östergötland, Länsstyrelsen och Östergötlands museum, kallad "Hållbart gemensamt".